

Geschreven door Jan Schouwenburg (geb. 12-03-1900)
3 paarze schriften (bonloos verkrijgbaar)
met blauwe inkt (kroontjespen of vulpen)

Oorlogsdagboek

15 Dec. 1944

Toen in Sept. 1939 den oorlog uitbrak tusschen Duitschland eenerzijds en Polen, Frankrijk en Engeland anderzijds, werd in Nederland de mobilisatie afgekondigd. Wij boeren hadden daar weinig last van, twee onzer aardappeldelvers Jan van Soest en Kees van Bruggen moesten opkomen. Toen in April 1940 de horizon donkerder werd en de toestand dreigender kregen wij in 't Kooiland inkwartiering van ruim 30 Hollandsche militairen.

Nadat eerst Duitschland Polen onder den voet geloopt had is de eerste oorlogswinter tamelijk rustig verlopen. In Maart 1940 of April bezette Duitschland Denemarken en stak over naar Noorwegen hetwelk het na een korte tegenstand der Noren en der Engelschen bij Narvik bezette.

Op 10 Mei 1940 stortten de Duitsche legers zich op Nederland, België en Frankrijk. Na vijf dagen waarbij de Duitschers veel van valscharmjagers gebruikt maakten werd Nederland onder de voet geloopt. Onze Koningin kon met haar regeering nog niet uitwijken naar Engeland.

Na ongeveer 3 weken werd ook België veroverd en zodoende lag Frankrijk open voor de Duitsche legers en na een korte tegenstand, die zeer hevig was stootte het Duitsche leger door naar de mond van de Somme, waarop het Engelsche leger bij Duinkerken ingesloten werd. Onder voortdurende aanvallen der Duitsche Stuka's heeft het Engelsche leger zich, met achterlating van al hun materiaal en onder zeer zware verliezen, ingescheept en zich naar Engeland teruggetrokken. Inmiddels had ook Italië zich aan de zijde van Duitschland geschaard zoodat ook het lot van Frankrijk spoedig beslist was.

Wij waren toen door Duitschland bezet gebied en kregen hier als Rijkscommissaris De Seys Ingart, die hier een rede hield waarbij het Nederlandsche volk zijn eigen bestemming mocht kiezen waarvan echter niets is terechtgekomen. In de lente van 1941 is toen, nadat Italië Albanië had bezet en het tegen Griekenland niet kon bolwerken, door Duitschland den strijd aangeboden tegen Joego Slavie en Griekenland hetwelk het ook in zeer korten tijd kon overmeesteren. Echter waren er in de dichte bosschen van Servië en Montenegro en in de woeste berglanden van Griekenland, een deel der verslagen legers teruggetrokken die het de Duitschers steeds is lastig blijven vallen.

In den zomer van 1941 viel het Duitsche leger, daarbij gesteund door Roemenië en Hongarije Rusland binnen en in 4 maanden bracht het Duitsche leger tot voor de poorten van Leningrad, Moskou en Stalingrad en tot aan de olievelden van den Kaukasus, waarvoor het dezen strijd begonnen was. Het scheen wel of Hitlers trotsche woorden, waar de Duitsche soldaat zijn voet zet is voor een ander geen plaats, bewaarheid zouden worden.

De sterke tegenstand der Russen en de voor Rusland buitengewoon koude winter van 1941 op 42 brachten een keerpunt, zoodat het Duitsche leger voor Stalingrad onder maarschalk Paulus zich na een wanhopigen strijd moest overgeven. Het zou echter nog meer dan een jaar duren eer dat Rusland van Duitschers gezuiverd was. Inmiddels ging het economische leven in Nederland nog tamelijk zijn gewone gang. Vrachtauto's werden van een gasgenerator voorzien en kunstmest werd gedistribueerd. Levensmiddelen kwamen op de bon en daarmee begon ook de zwarte handel, waaraan vele Nederlanders zich bezondigd hebben. Toch ging het voor ons boeren nog tamelijk zijn gewone gang. Maar op de oceanen woede een strijd op leven en dood tusschen de Duitsche duikboten en de geconvoieerde handelsvloot van Groot Brittannië, die pas in 1943 ten gunste van Engeland uitviel. En in 1940 en 41 trokken bijna iedereen nacht zwermen Duitsche bommenwerpers

van 2 HA een prooi van het water, dat circa 30 cm hoog stond. Voor dat het water kwam hebben wij op 1 gebint in de schuur waar nog circa 1 M stroo zat, alle planken en schruiven (dikke planken, die gebruikt werden om op de ijzeren balken van een dam te leggen) opgelegd en daarop hebben wij 3 boerenwagens uit elkaar opgetast. Verder hebben wij nog enkele machines o.a. de sproeimachine, zaaimachine en enkele ploegen daarop gebracht. De rolblok, de aardkar en de oude maaimachine stonden in een ander gebint op het staal, doch die zijn niet geheel boven water gebleven. De eggen en kleinere gereedschappen hadden wij alle op de tillen boven de koeienstallen opgeborgen. De dorschmachine met motor en stroobinder zijn met de paardentuigen bij J. den Hartog gebracht, terwijl de graanmaaiër zelfbinder bij W den Hartog te Maasdam ondergebracht werd. De eigenheimerpoters, die waren goedgekeurd hadden wij in de schuur bij W. v.d. Vorm gereden en nadat wij ze hadden gesorteerd en afgeleverd zijn de aardappeltreier aldaar op de stee blijven staan.

KOEIEN

Ons vee was bij J. den Hartog opgesteld en nadat wij enkele koeien hadden verkocht kon de rest in het Oudeland in de wei gebracht worden. 2 schotten (= 3-jarige koe) heb ik toen in de loop van de zomer bij G in 't Veld aan de Ritselaarsdijk uitbesteed, zoodat wij nog een gewentje konden hooien, om in de winter van 44 op 45 nog wat eten voor de paarden te hebben. Bovengenoemde schotten zijn in den herfst ook verkocht en die hebben wij loopende in Oud Beierland moeten brengen. 2 koeien hebben wij heel de zomer in het Oudeland 1 per dag wezen melken. 1 koe is eerst bij J. Kool (=zwager op Bakestein) in Zwijndrecht geweest en is daarna naar T. Huisman verhuisd aan den Schenkeldijk (73). Nadat wij nog een stier en een koe verkocht hadden, bleven er nog 4 over, die in den herfst opgesteld zijn. 1 koe bij T. Huisman, die wij met Huisman om de beurt melken. De een 's-morgens en de ander 's-middags en de volgende week andersom. 2 vaarzen en 1 koe zijn bij J. den Hartog opgesteld.

PAARDEN

Op het tijdstip van de inundatie hadden wij 8 paarden waarvan er 2 direct naar Zwijndrecht gebracht zijn bij J. Kool n.l. de Nellie en de Griet. De andere 6 zijn opgesteld bij J. den Hartog.

Een paard, de Mina heb ik aan het bureau ontruiming geleverd en die is gegaan naar van Gend en Loos in Groningen en tot op heden 15 Dec (1944) heb ik er nog geen betaling voor gehad.

De Marie is met de Griet, die bij J. Kool was op een aankoopvergunning ondergebracht bij A.W. Hoogendoorn te Harmelen in Utrecht. De Griet, die een veulenmerrie (=drachtig paard) heeft daar een merrieveulen gekregen dat zeer mooi was. Met Hoogendoorn had ik afgesproken dat hij het veulen tegen taxatieprijs zou kopen. Jammer echter kreeg het veulen koliek (=darmverstopping) en stierf onverwachts wat een heel schadepost was.

De Lies, een tweejarige merrie had ik op een aankoopvergunning uitbesteed bij Oom T. Kool te Jutphaas. Toen dit paard daar echter een paar maanden geweest was, wilde de plaatselijke bureauhouder te Jutphaas de Lies vorderen. Door hem toen op een aankoopvergunning te geven aan A.W. Kromwijk te IJsselstein konden wij haar van vordering redden. Tweemaal ben ik er wezen kijken. De eerste keer met de Lekboot tot Schoonhoven en vandaar met de fiets naar Harmelen en den anderen dag naar Jutphaas en vandaar naar Vreeswijk en vervolgens per Lekboot naar huis. De tweede keer ben ik geheel gefietst naar Hoogendoorn in Harmelen. Weinig kon ik vermoeden dat ik Hoogendoorn, die het aan zijn hart had en op doktersadvies niet meer mocht werken en die juist op dien dag jarig was, voor het laatst zou zien. Want niet lang daarna was hij op 59-jarigen leeftijd onverwacht gestorven. Den volgende dag ben ik toen naar IJsselstein gefietst en ben toen naar de Lies wezen kijken. Alle 3 de paarden maakten het zeer goed en hun bazen waren zeer tevree over hen. Zoowel Hoogendoorn als Kromwijk verzekerden

mij dat als zij de paarden heel den herfst konden houden zij ze ook heel de winter voor mij zouden houden.

De Nellie die naar J. Kool in Zwijndrecht gegaan was heeft aldaar spoedig een veulen gekregen, dat echter leewater (=vochtophoping in de benen) had en waarmee Kool de eerste 3 weken geweldig getobt heeft, doordat het veulen niet op kon rijzen. Zoodat hij het veulen enkele malen per dag moest helpen met oprijzen (=opstaan) als het moest zuigen. Na 3 weken was het veulen hard opgestert zoodat het zichzelf kon helpen. Het is echter maar een kwar gebleven zoodat het bij verkoop niet veel opgebracht heeft. Die Nellie, die het bij J. Kool zeer goed maakte is door mij dezen herfst daar vandaan gehaald. Omdat de Duitschers zeer veel paarden vorderden en ik haar daar aan een hoofdweg niet meer veilig achtte. Ik heb haar toen bij J. den Hartog gebracht, waar zij is gebleven tot 14 Dec. Toen den Hartog inkwartiering kreeg van 3 Duitschers met 6 paarden en 1 van die paarden ziek werd en zij te veel belangstelling voor de Nellie aan den dag legden, heb ik haar meegenomen naar T. Huisman, waar zij thans in een zwingelkeet staat. Bijna was zij daarbij in Deutsche handen gevallen, want zij had haar halster kapot getrokken, de deur opengedruwd en was daarna den dijk opgegaan. Na opgevangen te zijn zag men haar voor een moffenpaard aan en doordat Huisman juist buiten was, kon voorkomen worden dat de Nellie bij de Duitschers gebracht werd.

Een ander paard de Cor was nadat wij bij Jan den Hartog geëvacueerd waren al gauw weggegeven voor de kost aan Wout Groenendijk op de Wacht, die klein tuinder is en ook smokkelaar in aardappels en kolen, waarvoor hij de Cor nodig had. Nadat de Cor er een paar maanden geweest was, is zij naar T. Huisman gegaan, die vlasser is aan de Schenkeldijk. Daar heeft zij van alles gedaan en ook veel vlas gehaald van de Zinkweg (Oud-Beyerland). Toen Huisman een stuk land ongeploegd had met 4 paarden en hij de Cor niet meer nodig had is zij weer naar J. den Hartog gegaan, daar van hem een paard gevorderd

was en hij er goed één bij kon gebruiken en waar zij thans nog is.

De Roos, die een veulenmerrie (=drachtig paard) was is eerst bij J. den Hartog gebleven, heeft daar een veulen gekregen, is toen het lente werd met haar veulen naar het Oudeland gebracht en nadat ze daar een poosje in de wei geloopt had is haar veulen ziek geworden. Het veulen had een soort verlamming en is na enkele dagen gestorven. De Roos is toen naar Wout Groenendijk gegaan, die weer zonder zat en is daar een heele tijd gebleven. Nadat de oorlog dichterbij gekomen was en Groenendijk bang was dat hij door de Duitschers gevorderd zou worden of wellicht door de Engelsche jagers doodgeschoten is de Roos meegegeven met W. v.d. Vorm naar een weide aan de Molenweg. Gerrit heeft haar daar gehaald en in onze weide gedaan. Nadat zij daar een paar weken geloopt had en het weer wat rustiger geworden was en Groenendijk het paard weer graag terug had is zij weer naar de Wacht gebracht. Nadat het paard weer een maand op de Wacht geweest was, kwamen daar veel Duitschers met paarden en moesten de paarden aldaar van stal en zodoende bracht Groenendijk de Roos weer terug. Terloops zij hierbij vermeld, dat 1 Engelsche granaat op de Wacht 7 paarden van de Moffen tegelijk doodde. De Roos heeft toen een maand bij J. den Hartog voor de ploeg gestaan, want die was weer 2 paarden aan de Duitschers kwijt geraakt en op 13 Dec. 1944 is de Roos voor de derde maal weer naar de Wacht verhuisd.

Rest nog een 1½ jarige merrie, de Bles, die eerst bij J. den Hartog geweest is en toen het lente werd heel de zomer in het Oudeland geweid is en thans weer bij J. den Hartog op stal staat.

De legpoters voor eigen leg heb ik voor het grootste deel verkocht, nadat wij ze eerst naar H. de Kreek (Schenkeldijk 's-Gravendeel) gereden hadden, die een kade om zijn stee gelegd had. De rest hebben wij zelf gepoot op een stuk land, dat ik van J. den Hartog had gehuurd en waarvan we ½ Ha groen (=onrijp) gerooid hebben en waarvan we de geteelde aardappels thans nog in de

put (= opslag op een stapel op het land, bedekt met stro en grond) hebben liggen. De aardappelkiembakjes (= lage houten kistjes) staan gedeeltelijk bij H. de Kreek, bij J. den Hartog en bij neef J. Schouwenburg in het Landigje, waar de Duitsers ze voor brandstof gebruiken.

NAAR SCHENKELDIJK 75A (medio mrt '44)

Toen wij op 26 Febr 1944 bij J. den Hartog geëvacueerd waren moest ook de Schenkeldijk ontruimd worden en zodoende moest ook mijn Vader verhuizen naar J. den Hartog. Nadat wij 3 weken bij J. den Hartog waren geweest mochten de mensen aan de Zuidwestzijde van de Schenkeldijk, waarlangs een kade was gelegd, terug komen als zij daar hun werk hadden. Daar mijn Vader, die 77 jaar was niet erug mocht komen is het aan de welwillendheid van het gemeentebestuur te danken, dat wij in het huis van mijn Vader mochten. Een bijzonder woord van dank komt hierbij toe aan den heer M. Visser Mz., 1ste Wethouder van 's-Gravendeel. En thans op 16 Dec. wonen wij daar nog steeds.

Toen op 6 Juli 1944 de groote invasie van het Engelsch Amerikaansche leger begon, kregen wij weer moed dat wij wel gauw bevrijd zouden worden. De invasie die in Normandië plaats had had plaats met zeer slecht weer en het duurde nog een week of 6 voor de geallieerde legers door konden breken. Die stortten zich toen in 3 richtingen over Frankrijk uit en heel spoedig was Frankrijk en het grootste deel van België bevrijd van de Deutsche overheersers. Toen in die tijd Roemenië, Bulgarije en Finland capituleerden en zich tegen Deutschland keerden, Griekenland zich met Engelsche hulp bijna geheel vrijvocht en Yoego Slavië zich bijna, onder maarschalk Tito, geheel van Duitsers bevrijdde. En de Engels-Amerikaansche legers in Italië snel oprukten tot een eind voorbij Rome, toen geleek het er op dat voor ons de bevrijding binnen 2 à 3 weken wel zou plaats hebben. Doch wat niemand had verwacht. De geallieerden waren mischien te snel opgerukt, doordat zij de groote Fransche havens nog moesten missen, aan het Albertkanaal hield de

Duitsers stand en kwam er weer een soort evenwicht in de gevechten tot stand. De geallieerden hebben toen een grootsche poging gedaan om de bruggen over de drie groote Nederlandsche rivieren in eens in handen te krijgen. In begin Sept. kwamen machtige luchtvloten die zweefvliegtuigen mee op sleeptouw hadden, naar Holland en die wij van hier uit in het Zuiden konden waarnemen. Zij vlogen naar Eindhoven, naar Grave, Nijmegen en Arnhem om zoo doende een corridor te vormen en meteen door te stooten naar de Zuiderzee en de Duitsers zodoende af te snijden. Toen in de daarop volgende dagen door de mist de Engelsche luchtvloot niet voldoende hulp kon verleenen mislukte het gedeelte benoorden den Rijn bij Arnhem en moesten de valscherijagers zich onder groote verliezen terugtrekken. Toen is een langzame verovering van Brabant begonnen en toen zij Breda gepasseerd waren konden wij van hieruit het kanongebulder hooren en verschrikkelijke branden waarnemen. De Duitsers hebben toen 4 spanningen van de groote verkeersbrug laten springen en 6 boven van de spoorbrug over het Hollandsch Diep bij Moerdijk. En van hieruit is alleen maar meer de stompe toren van Zevenbergschen Hoek te zien. De rest van de groote gebouwen zijn bijna allemaal vernield.

HET FRONT KOMT DICHTERBIJ

Een deel van het terugtrekkende Deutsche leger is toen over de Hoeksche Waard getrokken en heeft zich, daar het veel materiaal had verloren, zich hier weer ingespannen en zij hebben veel paarden, wagens en vee meegenomen. Enkele Deutsche batterijen hier bij A. Molendijk, G. de Bruin, W. Dam en op Cillaarshoek hebben toen van hieruit op de Canadeezen en Polen gevuurd en daarop zijn ook de geallieerden terug gaan schieten en daar mee kwam ook onze streek in de frontlinie te liggen. Nadat er eerst bij W. v.d. Vorm enkele granaten gevallen waren, werd de Schenkeldijk op 6 Nov. door verschillende granaten geraakt en waarbij de vrouw van W. Versendaal op slag werd gedood en Adr. Besseling aan zijn hand gewond was. Het huisje van P. de Ruiter, onze overbuurman werd in elkaar geschoten

en verscheidene granaattrechters zijn in den boomgaard van A. Molendijk gevallen en veel scherven zijn daarbij in de huizen gedrongen en de pannen waren van de daken afgedrukt. Toen ook op die Maandag, na in het Oudeland wezen melken zijnde, thuis kwam stond de boel (= het huis) open en was mijn Vrouw met Adrie en Alie in een rootbak van de roterij van J. Huisman Sz, terwijl Gerrit bij Oom J. den Hartog was. Ik ben toen nog even wezen kijken bij Vrouw Versendaal, doch daar mocht geen hulp meer baten en na haar met een paar jassen te hebben toegedekt is zij door de familie per brancard naar Strijen gebracht. 's Woensdags daarop hebben zij het middengedeelte van de Schenkeldijk onder vuur gehad en vijf - zes huizen beschadigd, doch geen menschen getroffen. Wij hebben toen een week in die roterijbak gehuisd met 27 personen en zoo waren er 5 bakken bezet, de één wat meer en de ander wat minder. Na een week zijn we weer naar huis gegaan, ook al omdat de Duitschers geweldig plunderden in die ontruimde huizen. Bij ons liep het nog al los doch bij sommigen hadden ze de spekkuij leeggehaald, kleeien en dekens gestolen enz. Veel kanonnen der moffen waren in die tijd door de Duitschers teruggetrokken over de Barendrechtsche brug. Doch wij hebben na dien tijd afwisselend onder het granaatvuur der Tommy's gelegen, wat nu ook niet zoo'n pretje is. Nog zij hierbij vermeld dat op Strijen op een Zaterdag middag 2 personen gedood en 2 zwaar gewond werden en aan den Oudendijk bij een bomaanval op de hoeve van C. Huizer 3 personen werden gedood, allen Hollanders, en twee hofsteden in brand geschoten. 1 In de Mariapolder en 1 van B.J. Niemandsverdriet (= te Strijensas). De koeien worden hier door de Duitschers van stal gehaald en geslacht en doen die het niet, dan doen de Hollanders het officieel voor de bezetters. Ik moest tenminste op 17 Dec. weer een 500 KG vleesch leveren. Daar ik het niet gedaan heb zal daar ook wel weer wat verkeers uit broeien. Daar onze kolen opraken hebben wij een hoop hout thuis uit den boomgaard gehaald en opgestookt en omdat de laatste tijd de controle in de geïnundeerde gebieden straffer (=strenger) was en het ook gevaarlijker

werd, haalden wij het hout uit den boomgaard van Vader op den Hoek (= Schenkeldijk 95), doch vanmorgen op 18 Dec. toen ik weer met een vlot in die boomgaard was, moest ik er van zoo'n vuile soldaat uitscheiden, anders waren zij hun dekking kwijt. Wij hebben nu nog voor een paar weken stooksel, dus er zou spoedig wat moeten gebeuren. Doch wat zijn we nog gelukkig als we naar die stroom menschen kijken, die op fietsen meest zonder banden uit Dordt, Rotterdam en zelfs Den Haag hier komen om nog een half mudje aardappelen te bemachtigen.

18 Dec.

Vanmorgen een schrijven gehad van A.W. Kromwijk uit IJsselstein dat de Lies op 8 Dec nog in zijn bezit was. En zoo-even ontploften er op het kruispunt Mookhoek Schenkeldijk weer enkele Engelsche granaten, waarbij de oude J.F. Barth onmiddellijk gedood werd en er circa 10 personen min of meer zwaar gewond werden, allen burgers. En terwijl ik dit neerschrijf schieten ze alweer deze kant op, het ware te wenschen dat de Tommy's maar gauw komen, want zoo wordt het toch ook maar een hel.

Vanmiddag nog een dwangbevel gehad van Weeling uit Strijen, van de Crisis Controle Dienst om morgen alsnog een koe te leveren. Zonder ongelukken hoop ik morgen naar Klaaswaal te gaan om er af te komen, doch vrijwillig leveren doe ik nooit. Verder moeten er in de Mookhoek weer 10 of 12 huizen ontruimd worden voor vanavond 8 uur en daar moeten dan Russen in, die hier vermoedelijk de boel nog verder zullen moeten vernielen.

19 Dec

Vandaag naar Klaaswaal geweest om te probeeren om van de veelevering af te komen, maar lauw kans hoor en nog een grooten mond toe. Vanmiddag voor J. den Hartog een kreupele koe naar Strijen gebracht ook voor de levering.

SCHUIJKELDER MAKEN SCHENKELDIJK 75a

20 Dec

Vanmorgen 16 pakken geperste (vlas)loken gehaald om een schuilkelder te maken hier in huis.

In iedere bedstee 4 pakken. 7 Pakken in de schuur (= nu de keuken) tegen de kelder en 2 pak buiten tegen de kelder-muur. Verder 3 zakken gezwingeld vlas in de kamer tegen de bedsteedeurtjes en zodoende is ons keldertje tamelijk goed tegen granaten beschermd.

Vanmiddag hebben de Duitsers de pijp van de Coop. Warmwaterroterij later springen. Een paar ruiten bij Cors den Boer waren nog gesprongen. Dit is weer een ergelijk staaltje van vernielzucht der moffen want bovengenoemde roterij staat geheel in het water.

Vanmorgen om 4 uur heeft A. Zwingelaar al een schot (= 3-jarige koe) wezen halen bij J. den Hartog en dus kleden de Hollanders ons nog verder uit.

21 Dec

Vandaag een heel rustige dag met mistig weer, maar de Duitsers hebben ten Oosten van België en bij Luxemburg een tegenoffensief ontketend, waar zij nog al succes mee hebben, zij zijn volgens zeggen 60 - 70 km opgerukt in de Ardennen in de richting van Luik. Zoo wordt onze bevrijdingsdag weer uitgesteld.

22 Dec.

Van voormiddag een luikje in onze kelder laten maken, zoodat we er ook aan de buitenkant uitkunnen als er wat gebeurt.

23 Dec

Vandaag een rustige dag met in de verte kanonvuur, richting Keizersveer.

24 Dec

Adrie jarig, veel mensen geweest. Verder als gisteren.

25 Dec

1ste Kerstdag, veel Duitsers vertrokken. Lichte vorst, Ben met Vrouw en Alie bij J. den Hartog geweest. Kanonvuur naar Willemsdorp.

26 Dec

2e Kerstdag. Met J. Schouwenburg Jz. naar het Landigje geweest over 't ijs. Op Strijen veel mensen gevangen genomen, naar men zegt in verband met het ondergrondse front en verbergen van Canadezen.

27 Dec

Vanmorgen naar de commandant van de uitkijkpost geweest in het huis van H. Rijkhoek (Schenkeldijk) en toestemming om 2 ongewaarde bommen, nota bene van ons eigen weg te mogen halen, die staande moesten blijven staan voor camouflages. Op Strijen zijn enkele personen vrijgelaten en andere naar Rotterdam vervoerd. Herman de Koningh die ondergedoken was moest binnen 2 dagen zich melden, anders zou zijn familie en 20 vooraanstaande personen doodgeschoten worden en de mensen moesten om 5 uur binnen zijn. Naar men zegt heeft de Koningh zich gemeld.

28 Dec

Gister en heden een boom gehaald over het ijs en nu kunnen wij het wel weer een paar weken langer uitzingen met het stooksel. Zoojuist beginnen de Duitsers weer te paffen vanuit de Mookhoek. Naar men zegt zijn de Duitsers tot staan gebracht in België en wordt om Boeda Pest hard gevochten. In de Mookhoek zijn naar men zegt Armeniers ingekwartierd. Het zijn voormalige Russische soldaten, doch ik geloof ze niet veel waard zijn voor Duitschland. Het zijn rare luitjes en ze zijn zeer luidruchtig. Vandaag hebben ze een huis afgestookt in de Mookhoek.

29 Dec

Vanmorgen met Gerrit 6 zakken scheven gehaald over het ijs uit de scheven-schuur op de Coop warmwaterroterij. Verder vandaag veel raketbommen en V's gezien. Vanmiddag 16, 4-motorige bommenwerpers die de kant uit van Rotterdam bommen gooiden. 4 HL (=mud aardapels=70kg) gehaald bij Jan den Hartog.

30 Dec.

Kalme dag met nevelig weer. Ben met Gerrit op de schaats over de Noord- en

Zuid Kavel en de Strijensche haven naar J. Noordermeer om boodschappen geweest. Terug met een grooten boot om een scheur in het ijs te vermijden, naar huis geweest in het Kooiland. Daar we dachten dat er moffen waren zijn we maar weer gauw weg gegaan. En daar er in 't ijs in de buurt van 't Weegje ook zoo'n groote scheur lag moesten wij kort langs de Baat (=Kooilandsedijk 31) heen en vervolgens op de ijzeren brug aan aan 't Weegje op het land van A. Molendijk. Verder langs H. Visser naar 't Heultje en zoo over de Noord Kavel naar huis.

31 Dec

Kalme dag met mooi weer, 's middags sneeuwbuien.

1 Jan 45

Nieuwjaarsmorgen. Ben met Alie op de schaats Adrie's naar de Mookhoek wezen brengen, schuin over de ondergelopen Trekdam. Vandaar met Alie per schaats naar de Wacht geweest. Om naar de Roos te gaan kijken, want die had voor enkele dagen zijn veulen vergooid. (=dood veulen vanwege te vroege geboorte) Enkele Duitsche vliegmaachines gingen bijna rakelings over ons heen. Toen weer terug naar huis over de Strijensche Polder en den Trekdam. 's Middags voor dat het laatste Duitsche kanon bij G.R. Schelling zou vertrekken, zou het nog gauw een schot afvuren en toen vloog er een stuk van de loop af en werden er nog een paar huizen beschadigd o.a. van A. Visser en W. Verbaan.

2 Jan

Met T. Huisman mee geweest om met een klein wagentje mangels (= voerbiet) te halen in 't Landigje. 10 zakjes mangels uit de put, dregen (= dragen) boven op den dijk en dat met 4 man het wagentje duwen over het ijs van de Nieuweweg en zoo naar de Schenkeldijk en dat 3 maal heen en weer op de voormiddag (=ochtend) 's Middags peen schoongemaakt om stroop te koken en daarna nog met T. Huisman meegeweest om een vrachtje aardappels te halen op dezelfde manier. Daar het land van Huisman onder water heeft gestaan van de vele regens zijn zoowat

de helft van de 600 HL (= mud=70 kg) aardappelen, die hij heeft verrot.

3 Jan

Vanmorgen met Gerrit nog wat hout afgezaagd over het ijs in den boomgaard van Opa op den hoek, Vanmiddag naar J. den Hartog geweest om een zak kool. Gerrit is van vanmiddag met T. Huisman mee geweest om aardappels. Daar het gister is gaan dooien en het ijs dat kleine wagentje niet meer houden kon, ging ieder met een piekslee een HL halen over het ijs. Terwijl ze aan het aardappels halen waren, bombardeerden de Tommy's de hofstee van de Stoope polder (= Mariapolder), circa 1 KM verder gelegen, met zware granaten. Van de suikerbieten is maar een heel klein beetje stroop overgebleven.

4 Jan

Met de bescheiniging van de luchthandewagen naar den ontvanger der gemeente 's-Gravendeel geweest en die zal probeeren om daar geld op te krijgen. Vandaar naar C. de Bruin geweest om een dekbevijs voor de Roos, want naar men zegt vorderen de Duitschers geen veulenpaarden. Verder veel Vl's in de lucht.

5 Jan

Vandaag een aankondiging dat alle manlijke personen van 17 tot 40 jaar zich moeten melden voor de arbeidsinzet in Duitschland. Dit is verschrikkelijk als dit door moet gaan, want dan gaan alle jonge mannen weg en weet wat hun te wachten staat, want er is hier niet veel te eten en in D zal het ook wel zeer slecht zijn. En verder zijn alle wegen bezaaid met stadsmenschen die om eten uit zijn. Men ziet ze met handwagens, kinderwagens en fietsen, waarvan de meeste zonder banden waarop ze toch ook nog een HL aardappels meenemen. Ze komen tot van uit Den Haag en sommige zijn een week van huis eer ze met wat eten terugkomen. Vandaag hevig kanonvuur, richting Keizersveer.

6 Jan

Heden zijn er enkele menschen zich wezen melden aan het arbeidsbureau in

Dordt en daar kregen zij de boodschap Dinsdag a.s. op het station in Zwijndrecht te zijn met wat kleren, een deken, een bord en lepel om op transport gesteld te worden naar Duitschland. De meeste personen zijn halverwege teruggekeerd, doch wat moet dat worden, want de vrijstellingen voor de voedselbedrijven worden wel ongeldig verklaard. Moeder verjaard, ben haar wezen feliciteeren en daarna naar Strijen geweest om vrijstellingsformulieren.

7 Jan

Nog steeds is ieder vervuld van de aanmeldingsplicht der mannelijk bevolking van 17 tot 40 jaar. Enkele mensen, die zich Vrijdag gemeld hebben kregen de boodschap Dinsdag a.s. op het station te Zwijndrecht te zijn, doch zij hebben gister een voorloopig uitstel gehad en nu zegt men dat het voorloopig een week uitgesteld is. Nu, tijd gewonnen, wat gewonnen. Men zegt er vrijstellingen gegeven worden voor landbouw, veeteelt en vlasserij, doch niet voor de personen van 17 tot 20 jaar. Vanmiddag Krijn en Maartje Kool (= vriendin van oma) geweest.

8 Jan

In de Hoeksche Waard voorloopig uitgesteld voor de aanmeldingsplicht van de arbeidsinzet.

9 Jan

Geregeld V1 en V2 bommen door de lucht en verwijderd geschut naar de richting Land van Altena.

10 Jan

In de steden melden zich veel mannen en jongens aan, want daar is de nood tot aan de lippen gestegen en weet men geen raad. Als men onderduikt heeft men niet te eten. Heele zwermen Rotterdammers en zelfs Hagenaars plus mensen uit Dordrecht komen klandestien in de Hoeksche Waard om eten te bemachtigen. Men ziet de laatste tijd ook veel vrouwen en meisjes erbij die wat aardappels bemachtigd hebben en deze met kinderwagens en fietsen, meest zonder banden vervoeren.

11 Jan 1945

Vandaag een kalme dag. De Duitschers in het huis van H. Rijkhoek hebben 2 spaansche ruiters (=versperring) gemaa om den Achterdijk af te sluiten en zelfs W. v.d. Vorm mocht niet bij zijn stee (=boerderij) komen. Men zegt dat een zoon van Sanders de opper van de marechaussee in Strijen dood geschoot is, bij een poging om in Brabant te komen en daarbij gevangengenomen en later met anderen gefusilleerd. Alweer een misdaad erbij die de Duitschers op hun geweten hebben.

12 Jan

Veel menschen hier aan den dijk om aardappels in het Landigje te halen. De meeste mogen niet van de moffen langs den tankval en gaan dan schuin over het ijs van den Trekdam om zoo toch hun doel te bereiken. Vanavond kwamen hier 2 jongens, die vanmorgen uit Schiedam waren komen loopen met een kleine douwkar met wieltjes van misschien 15 cm hoog en 12 en 14 jaar oud. Zij waren langs de Duitschers heengesnapt op de Barendrechtsche brug en zoo hier naar toe en verder over slecht ijs naar het Landigje en na daar aardappels van P. v.d. Berg te hebben gekregen, zijn ze teruggekomen en hebben hier eten gehad bij ons en zouden probeeren om bij Arie Schelling in de Mookhoek te slapen, om dan te probeeren morgen weer thuis te komen. De meeste menschen doen er 4 dagen over eer zij thuis komen met aardappels en het gebeurt dat zij onderweg bezwijken aan ondervoeding. Veel hulp ontvangen zij nog van de plaatselijke bevolking hier, dien hun brood geeft en bij sommige boeren mogen zij 's nachts slapen.

13 Jan.

Een vriend van Gerrit, Jb de Jongh uit de Mookhoek heeft al tijding gehad dat hij niet voor een ausweis in aanmerking komt om uit Duitschland te blijven. En naar men zegt is het in Dordt een bende in verband met de wegvoering der mannelijke bevolking.

14 Jan.

Vannacht 3 uur aaneen een hevig kanongebulder richting oost. Het was of er wel een paar honderd kanonnen gelijk schoten en vanmorgen een Vl over ons huis gegaan. Het is net een vliegmaschine met een brandende staart. Vanmiddag met mijn Vrouw en Alie lopen-de naar Strijen ter kerke geweest bij Van Boon.

15 Jan.

De Duitse uitkijkpost op den Hoek is opgedruvd en toen zijn wij gauw naar 't Kooiland geweest en daar er 40 cm water afgaat begon ons huis juist droog te loopen. Maar het is een erge vieze boel. Verder hebben wij de openingen in de Noordkavel vergroot, zoodat ook daar het water kan zakken.

16 Jan

Een stroom van Rotterdammers komt hier weer om aardappels en over een paar weken zijn zij op en dan hebben de menschen hier geen aardappels, want die beginnen nu pas te begrijpen dat er de mee (straks) geen zijn.

17 Jan

Vandaag weer druk in de lucht van Engelsche jagers en ook van Vl's. En er gaat een alarmkreet over Strijen en de Schenkeldijk want men zegt dat ze geëvacueerd moeten worden.

18 Jan

Vanmorgen in Strijen geweest bij den ortscCommandant om een bewijs om over te varen op 's-Gravendeel en die zegt als je moet evacueren mag je altijd over en toen ik op 's-Gravendeel kwam had ik geen schijn van kans om over te komen. Toen daar naar 't gemeentehuis om een briefje en vandaar naar den ortscCommandant en zodoende mocht ik over. Doch daar het water zeer ruw was, vaarden de roeiboten niet uit en moest ik tot 5 uur wachten op de pont. Die kwam na 4 pogingen pas aan op Wieldrecht, zoodat ik na zeer hard gefietst te hebben, pas om 6 uur op den Baak was.

19 Jan

Vanmorgen eerst naar A. Kranendonk geweest in Rijsoord, meest loopende vanaf den Baak door de storm en terug naar Dordt. Daar boodschappen gedaan en na in 't ziekenhuis te zijn geweest weer huiswaarts gekeerd.

20 Jan

Er gaan geruchten dat de Russen in enkele dagen half Polen veroverd hebben Als het maar waar is.

21 Jan

Nog is de schrik over de arbeidsinzet niet geluwd, daar er in de steden uitgebreide razzia's gehouden zijn naar de mannen van 17 tot 40 jaar of thans is alles weer in rep en roer omdat Strijen en hier de Schenkeldijk weer geëvacueerd worden.

22 Jan

Heden ben ik bij J.P. Schelling geweest in de Mookhoek en wij zijn besloten daar naar toe te evacueren. Verder naar 's-Gravendeel om een bewijs voor het veer voor mijn vrouw, maar nul op het regeest. Heele drommen wagens, sleden en handkarren van evacuerende menschen op den weg. Vanmiddag in Strijen een bewijs gekregen. Sommige menschen zijn radeloos en men zegt dat men thans eigenlijk uit de Hoeksche Waard weg moet.

23 tot en met 29 Jan

De Russen hebben een geweldig offensie ingezet in Polen en als een wervelston zijn zij over de Weichsel getrokken naar het Zuiden, Westen en Noorden. Geheel Polen viel kun binnen enkele dagen in handen en thans staan zij die in Oost Pruisen alsook in Silezië en zelfs in Brandenburg. Onweerstaanbaar rukken zij op en men vraagt zich af of dit het voorspel is van Duitschlands nederlaag. Millioenen Duitse vrouwen en kinderen trekken voor de Sovjetlege uit zonder bagage of eten, maar vol angst voor de Russen. Maar men kan geen medelijden met hen krijgen, al

ligt er nog zooveel sneeuw en al is het klimaat nog zoo bar, als men bedenkt wat de moffen andere volken hebben aangedaan. En als men ziet hoeveel menschen thans weer moeten evacueeren uit Strijen en de Schenkeldijk en als men die stroom Rotterdammers ziet, die per fiets of per prikslede in de Mariapolder aardappelen gaan halen, onder het vuur der Engelsche artillerie vandaan. Vandaag hebben wij Hein Korres verhuist en morgen zullen wij zelf gaan en dat alleen maar om ons te plagen en te ergeren. Want het zal hun wat kunnen schelen als er hier een Hollander getroffen wordt door een Engelsche granaat. En die menschen die van hun woonplaats verjaagd worden, moeten hun paarden, wagens en schapen inleveren en de huizen zullen ook wel een bezoek krijgen van de soldaten van het herrenvolk om te zien of er nog wat te rooven is. Gelukkig gaat het hun niet erg voor den wind, zoodat zij misschien geen tijd hebben om hun vernielzucht bot te vieren. Het broodrantsoen is thans 1/2 kg per week en per persoon 1 kg aardappelen en dat krijgt men nog niet altijd. Deze week ben ik nog naar Dordt en Zwijndrecht geweest en heb nog plaats besproken bij Mej. Schaberg in de Pieterman voor het geval wij uit de Hoeksche Waard moeten. Verder hebben wij een paar vrachten elzenhout af wezen zagen in het Kooiland om mee te nemen, want het staat er met de brandstoffenvoorziening heel slecht voor. Vandaag is een verhuizende wagen van H. de Kreek beschoten door Engelsche jagers, waarbij 4 personen licht werden gewond. Gister is het weer monsterring geweest op Strijen van de paarden en wagens van de verjaagde menschen. Het is te hopen dat zij er niet mee in D. komen. Dit zal vermoedelijk wel de laatste keer zijn dat ik in dit schrift schrijf in het huis van mijn ouders aan de Schenkeldijk no 75a.

VOOR DE 2e KEER GEEVACUEERD

30 Jan

Vandaag zijn wij onder sneeuw buien en gladde wegen verhuist naar J.P. Schelling in de Mookhoek. 3 vrachten met 1 paard en 1 vracht hout. Men went aan alles, zelfs aan narigheid en 's avonds

waren wij al weer blij dat de kachel al zoo lekker brandde en het al zoo warm was in de kamer. En ik geloof wij het goed getroffen hebben, want de menschen zijn heel hartelijk voor ons en de kamer is erg gezellig. Maar toch hopen wij dat het niet te lang duurt en wij hebben goede moed, want naar men zegt trekt de Rus onweerstaanbaar op naar Berlijn en is oost Pruisen afgesneden en wordt er in Silezië hard gevochten zoodat de strijd het hart van Duitschland nadert.

31 Jan

Vandaag is het gaan dooien en onder regen en wind hebben wij de rest verhuist en vanmorgen zijn wij eerst thuis geweest om een vracht elzenhout. Wij zagen toen dat de moffen ons met een bezoek vereerd hadden. Zij hadden een slot geforceerd, een deur ingetrapt en alles overhoop gehaald. De oude fornuiskachel hadden ze op een kruiwagen geladen en toen ze boven op den dijk in de sneeuw bleven steken, hebben ze de kruiwagen weer omgekiept en de boel laten liggen. Verder hebben zij de keldertrap aan den dijk gesleept en daar laten liggen. Een van hen had zijn behoefte in de kamer gedaan En als bewijs dat het Duitschers geweest zijn geldt het motief dat er een nog nieuwe lege patroonhuls lag.

1 Febr

Weer een nieuwe maand aan de gang en er kan in een maand veel gebeuren. Wij hopen dat deze maand voor ons de bevrijding brengt en de kans daarop is niet ongunstig, al gebeurt er aan het westfront weinig. De Duitschers schieten veel V1's af en zelfs op de peefabriek te Puttershoek is er een startbaan van. Ieder half uur knort er zoo'n ding voorbij. Wij zijn hier bij Schelling aan het hout zagen, zoodat wij het weer een poosje uit kunnen zingen wat de brandstoffenvoorziening aangaat.

2 Febr

Nog een spiegel gehaald aan de Schenkeldijk en vanmiddag zal ik om de koe gaan, die bij W. de Jongh op stal moet. Het is hier een gebedel om

aardappels en boterhammen. Zelfs de Duitsche soldaten bedelen al om eten. Een paard en wagen uit Dordrecht zaten aan de Nieuweweg in de sloot en na er met veel moeite uitgehaald te zijn is het dier op een geïmproviseerde slee naar de schuur van W. de Kreek gebracht.

3 Febr

Vandaag zijn wij weer eens thuis geweest en er is een gedeelte van de wei en den boomgaard bloot gekomen. De grasmat is dood, doch ik geloof niet dat er aan de slooten en de ligging van het land veel veranderd is. Want de ronding van de meeten (=stukje tussen 2 greppels) is nog aanwezig en de voor op het voorhoofd is er ook nog en zelfs kan men nog zien welk land bezaaid is geweest en welk geploeigd. Maar de boomgaard is dood en de stee heeft veel geleden en er ligt een heele laag ebslik in de schuur. En zal het nog tijdig genoeg afloopen om deze lente nog wat te bezaaien, ik betwijfel het. Als wij de oorlog overleven hebben Gerrit en ik een vijfjarenplan opgesteld om de boel op te knappen, want er is zooveel nodig dat alles niet in 1 jaar af kan. Wat zal er van terecht komen?

4 Febr

Vandaag is het Zondag en is mijn Zuster jarig, waar wij naar toe zullen gaan om te gaan feliciteren. Wij hooren thans weer geruchten dat de menschen die op Cillaarshoek en Maasdam geëvacueerd zijn weer op moeten breken en zich buiten de Hoeksche Waard moeten begeven. En zoo worden wij al maar verder opgejaagd en waar zal het einde zijn. Maar er zijn ook hoopvolle geruchten, dat de Russen steeds verder oost Duitschland in trekken en dat de Engelschen en Amerikanen aan het Westfront een nieuw offensief begonnen zijn, zoodat aan Duitschlands krachten toch misschien wel eenmaal een einde zal komen.

5 Febr

De Duitschers schieten veel VI's af van Puttershoek, die dan knetterend overkomen.

6 Febr

De Schenkeldijk is afgesloten, doch ik ben er toch nog maar heen geweest. Er zitten naar schatting een 20 moffen aan den dijk.

7 Febr

Weer thuis geweest om een vracht bakjes, maar het is een dooie boel aan de Schenkeldijk.

8 Febr

Gisteravond geweldig veel Engelsche vliegers in de lucht en ook nog VI vuur en ook weer veel moffen op 's-Gravendeel en veel hongerige menschen op den weg. Het is net of er wat in de lucht zit. Een stilte voor den storm in de oorlogvoering. Ik hoop dat er maar spoedig wat gebeurt, want het is al narigheid wat de klok slaat. Vandaag om een bewijs geweest voor mijn vrouw om naar Zwijndrecht over te mogen varen, doch nul op het request hoor.

9 Febr

Varmiddag zijn de Duitsche soldaten van 's-Gravendeel en Puttershoek, die hier een week geleden uit Schouwen en Duiveland zijn gekomen, plotseling vertrokken met onbekende bestemming. Er gaan geruchten dat de Engelschen bij Nijmegen doorgebroken zijn en iedereen is weer vol moed. Moge het niet voor niets zijn.

10 Febr

Aan de Schenkeldijk nu ook Duitschers in 4 of 5 huizen en een wacht bij D. v.d. Giessen.

11 Febr

Van de doorbraak bij Nijmegen is weinig nieuws, het zal wel weer niet waar wezen. Wel wordt er langs het heele westfront flink gevochten en wordt Kleef bedreigd.

12 Febr

De Russen trekken nog langzaam op in Oost Duitschland en sluiten Koningsber-

gen met een kuststrook gaande nauwer in, maar hard gaat het niet meer.

13 Febr

Zeer slecht weer en toch allemaal hongerige mensen op den weg. Vandaag hebben ze bij ons legpoters gestolen, dit is al voor de vierde keer dat zij in de put geweest zijn.

14 Febr

Weinig nieuw, maar in een brief van mijn schoonmoeder stond dat de moffen daar in een bedrijf aan de Langeweg van Euser 2 varkens, 3 schapen en 1 hokkeling (=kalf van vorig voorjaar) gestolen hebben en den eigenaar en zijn 2 zoons nog gedwongen hebben met de revolver om ze mee op te laden.

15 t/m 24 Febr

Weinig nieuws en geen best weer. Wij wonen hier bij Schelling en er komen veel hongerige mensen aan de deur, hoewel het de paar laatste dagen wel wat minder geworden is, doordat de controle aan de veeren zooveel straffer geworden is. Onder Heinenoord hebben de moffen weer tien gijzelaars neergeschoten op de plaats waar de NSB burgemeester van Nieuw Beijerland gedood was en zoo gaat het maar door. Veel VI's worden afgeschoten, waarvan bijna de helft al spoedig neerkomt. Een paar zijn er op boerderijen terecht gekomen waarbij er enkele personen om het leven gekomen zijn. Vanavond kwamen er nog een 150 bommenwerpers over, die terug kwamen uit Duitschland. Aan de Schenkeldijk nog steeds Duitschers en in de Mariapolder mag men thans in het geheel niet meer komen. Kwam er maar gauw een einde aan den oorlog.

25 Febr

Vanmorgen op Puttershoek naar de kerk geweest en de Engelsche jagers hebben daar de startbaan van de VI bij de peefabriek beschoten en gebombardeerd. Uit de verte zag ik dat het kantoor der fabriek zwaar gehavend was, doch nadere bijzonderheden ontbreken. Verder gaan er geruchten dat de Engelschen een offensief in het westen begonnen zijn

en dat zij bij Emmerik de Rijn bereikt hebben. De Russen moeten de vesting Posen ingenomen hebben, waarbij zij veel krijgsgevangenen gemaakt hebben. Verder zegt men dat Turkije en Egypte den oorlog aan Duitschland hebben verklaard. Veel zal daar niet mee veranderen, want ik denk niet dat er Turksche soldaten aan het front zullen komen en Egyptische zeker niet.

26 Febr tot 4 Maart.

Aan het oostfront is weinig verandering gekomen doch in het Westfront is een offensief ingezet door de Amerikanen vanaf Nijmegen tot Luxemburg. De VI is van Puttershoek vertrokken en hier is alles veel straffer geworden om over bruggen en veren te komen. Alle Z.H. eilanden zijn spergebied geworden en men komt er niet gemakkelijk uit en toch loopen er nog veel Dordtenaars om eten te bedelen. Vandaag 4 Maart hebben de moffen 3 heulen (=betonnen dam over de sloot, om op het land te komen) in Nieuw Bonaventura laten springen. Het zijn heele gaten en als ze terug moeten zullen ze wel meer vernielen en onder water zetten.

5 Maart

Men zegt de Amerikanen in den aanval zijn en de linker Rijnsoever naderen vanaf Emmerik tot Bonn en daarachter ligt het Roergebied. Als ze nu maar niet te lang talmen met over de Rijn te gaan, dan schiet het wat op.

6 Maart

De Russen moeten Dantzig omsingeld hebben en ook Stettin bereikt. Als het toch maar wat op schoot. De Moffen zijn nu doende om het vlas dat in de Schenkeldijk aanwezig is weg te halen en in 's-Gravendeel in schepen te laden voor Duitschland.

7 Maart

Zooeven gehoord dat de Marie? die bij Arie Hoogendoorn in Hammelen is, op een tocht naar Drente om aardappels, dood voor de wagen is gevallen. Dit is niet officieel, want het is langs een omweg hier gekomen, doch het zal wel waar

wezen en zoo wordt men van lieverlee uitgeteeld. De Marie is een 6-jarige vos en is ons beste paard. Dat is de tweede al daar in Utrecht, eerst een veulen en nu dit paard.

8 Maart

Er gaan geruchten dat de Amerikanen over de Rijn zijn bij Duisburg en Dusseldorf, doch dit zal wel overdreven zijn. Want vanavond waren hier 2 Duitschers die vertelden dat de Tommy's in de voorsteden van Keulen zaten, dat op de linker Rijnsoever gelegen is. Op Klaaswaal en omgeving zijn weer veel paarden gevorderd en als de Engelschen komen zetten de Duitschers hier alles onder water.

9-18 Maart

Aan het Oostfront is weinig verandering, alleen zijn de ringen om Koningsbergen en Dantzig wat nauwer aangehaald en ook naderen zij Stettin en het schijnt dat de Duitschers nog een bruggehoofd hebben bij Riga en Litou maar door de weinige kranten weet je haast niets meer. Aan het Westfront staan de geallieerden aan den Rijn vanaf Arnhem tot Koblenz en zijn zij er bij Remagen over en hebben een klein bruggehoofd op den rechter Rijnsoever en een spoorbrug over de Rijn in hun bezit. In het Saar en Moezelgebied woedt een hevige strijd en naar men zegt trekken de Duitschers hard terug op Mannheim en Ludwigshafen zoodat binnenkort de geheele linkerrijnsoever van Nederland tot Zwitserland in geallieerde handen is. Als de Engelschen nu deze komende week de Rijn nu eens bij Emmerik en de Franschen hem bij Straatsburg konden forceeren, dan zou de oorlog heel wat opschieten. En zouden de Duitschers misschien Holland ontruimen om niet ingesloten te worden. Gister ging hier de ronde dat van Ribbentrop vredesonderhandelingen had aangevraagd bij de Engelsche ambassadeur in Stockholm, doch dat Duitschland eerst volledig moet capituleren en dat zij niet met de Nazies wil onderhandelen. Als het waar is, blijkt daaruit Duitschlands zwakte en zal het wellicht niet meer zoo lang duren. Met Gerrit, Adrie en Saartje Schelling heb ik gewed, met ieder om f 25,00 dat wij op 1 april

vrij zouden zijn hier in de Hoeksche Waard. Maar ik geloof op heden dat het toch hard mee moet vallen wil ik het winnen. Verder heb ik deze week weer een koe moeten leveren en wordt ik zoo van lieverlee uitgeteeld en gister kreeg ik de minder aangename tijding dat de Marie dood is. Zij is gestorven tijdens een reis van Hammelen naar Drente om aardappelen voor de bevolking van Utrecht. Alweer een paard minder en ik ben benieuwd wie of dat moet lijden. Ik of degene die dat paard gevorderd hebben. Dan heb ik gister gehoord dat bij ons in de Strijensche polder de heulen in de Laan door de Duitschers zijn laten springen, bij de Kooilandschedijk en beide bij het kruis en zoo gaat de vernieling maar door. Wij wonen hier al weer bijna 7 weken en nog is het einde er niet.

19-21 Maart

Weinig nieuws, doch veel Engelsche vliegtuigen in de lucht. Vanmorgen een strenge Duitsche controle naar persoonsbewijzen en insperren van vele menschen op 's-Gravendeel, Schenkeldijk, de Wacht enz. Voor die menschen een lastige geschiedenis, want die van de Wacht moesten zelfs naar Oud-Beijerland loopen werd er verteld.

22-25 Maart

De ingesperde bewoners van de Wacht zijn na in Oud-Beijerland te zijn geweest, weer vrijgelaten en 's nachts om half 1 waren zij weer op 's-Gravendeel, alles te voet en zoo laten ze je maar voor gek loopen. Verder doen er geruchten de ronde dat de Amerikanen op vele plaatsen over de Rijn zijn en dat de Tommy's met vele glijvliegtuigen geland zijn en dat de toestand in Duitschland in de war is. Vele menschen denken dat het voor Paschen zal afloopen, maar het raakt toch wel op een einde.

26 Maart - 12 April

Het is al weer een heele tijd geleden dat ik mijn dagboek bij gehouden heb, veel te lang, want er is in die tijd veel gebeurd. De Engelschen en Amerikanen hebben in snel tempo de geheel linker

naar die stad en ook zijn zij ver in Saksen doorgedrongen.

22 April

De Russen zitten bijna midden in Berlijn. Hoever de Amerikanen zitten is niet bekend, doch zuiderlijke zijn ze bijna bij elkaar. Men zegt de Tommy's bij 's Hertogenbosch over de Maas zijn. Vandaag is Frans Hofman uit Dordt, die 14 dagen bij ons geweest is, weer naar huis gegaan.

23 April

En vanmorgen kwam zijn zusje Anneke met juffr van der Werve mee voor een paar weken. De Russen zijn in het centrum van Berlijn en bij Dessau zijn de Russen en Amerikanen bijna verenigd. De Franschen staan aan het Bodenmeer en in Italië zijn de moffen op de vlucht. Alleen in Holland gebeurt er niet veel meer als narigheid. Zooeven hadden ze Strijen weer onder vuur en zoo juist hoorde ik dat de watertoren getroffen is.

24-29 April

Zeer hard wordt er om Berlijn gevochten en de Russen winnen steeds meer terrein. De moffen laten zodoende heel Berlijn vernielen en zij offeren jongens van 15 en 16 jaar op, die zij tegen de Russische tanks in laten trekken en die bij duizenden sneuvelen. Men zegt dat Herman Goering dood is aan een hartkwaal en dat Lt Generaal Dietrich zich aan de Amerikanen heeft overgegeven, na in een roeibootje een rivier te zijn overgestoken. Enkele rijksministers zijn afgetreden en zodoende is de ontbinding van de nazikliek begonnen. In Italië is opstand uitgebroken en met hun hulp zal Italië spoedig bevrijd zijn. Genua, Milaan en Turijn zijn veroverd en de Po vlakte is grootendeels in geallieerde handen. Momenteel vechten zij in Venetië, zoodat ook van die zijde spoedig Oostenrijk binnengetrokken kan worden. 4/5 Van Duitschland is nu in geallieerde handen en Bremen en Stettin zijn ook veroverd. De oude Fransche veldmaarschalk Petain (en staatspresident) heeft zich in Zwitserland laten interneren, hij is naar ik meen 86 jaar.

29 April

De Fransche verrader Laval, wilde zich ook naar Zwitserland begeven, doch men was daar niet op zijn komst gesteld. Zoodat hij maar bij zijn Duitsche meesters moet blijven. Hitler is lijde aan hersenverbloeding en kan niet langer meer dan 2 dagen leven, er wordt echter niet bij gezegd of dat een natuurlijk dan wel een gewelddadige dood is. Zooeven cirkelden vele groote vliegtuigen boven Rotterdam en hebben van geringe hoogte vermoedelijk levens middelen-pakketen uitgeworpen. Gister lag Strijen weer onder een heftig granaatvuur en er is weer veel beschadigd aan huizen, terwijl er ook weer 4 koeien bij gedood werden.

30 April - 3 Mei

Berlijn is gevallen en 134.000 moffen hebben zich overgegeven en in totaal zijn er daar 250.000 onschadelijk gemaakt. Ook Hitler en Gobbels zijn daar omgekomen en hebben waarschijnlijk zelfmoord gepleegd. Admiraal Donitz schijnt de opvolger van Hitler te zijn en zegt te willen doorvechten. Tusschen hem en Himler schijnt het ook niet te boteren. Eerst dachten allen hier dat het afgeloopen was, doch nog steeds wordt er gevochten. Een leger van 1 millioenen Duitschers en Italianen heeft zich in Noord Italië en in Oostenrijk overgegeven. In Italië is de strijd ten einde. 4 Duitsche veldmaarschalken zijn gevangen genomen, waaronder von Rundstedt. De Russen hebben Rostock veroverd en de Tommy's hebben Lubek genomen en daartusschen contact gemaakt met de Russen, Hamburg en Koel zijn te open steden verklaard en Denemarken is thans van Duitschland afgesloten. Duitschland is thans practisch geheel door de geallieerden bezet. Hier in Holland zijn de moffen nog de baas, hoewel de Amerikanen voor de voedselziening beginnen te zorgen. Per vliegchine, zeeschip en vrachtauto wordt het aangevoerd en heeft een bijeenkomst plaats gehad tusschen de moffen en de Hollanders, waar o.a. Prins Bernhard en Seys Inqart aan deelnamen. Hammecke heeft gister weer iemand in zijn been geschoten en zegt nog lieve

in handen van de Russen te vallen dan van de 's-Gravendeelenaars. Het is te hopen dat hij zijn straf niet ontgaat. De laatste week heeft het ontzettend geregend en als gevolg van het stilliggen der electrische centrale kan er geen enkele watermachine malen, zoodat het waterpeil in de polders onrustbarend stijgt en hier en daar de kant opgaat. Ik denk het volgende week wel af zal loopen met den oorlog.

4 Mei

De Australiers zijn op Tarakan, een petroleumeiland bij Bornes geland en zij hebben Rangoon, een havenstad in Achter Indie bevrijd. 's Avonds om 5 over 10 is het bericht gekomen dat de Duitsche bevelhebbers in Nederland, N.W. Duitschland en Denemarken gecapituleerd hebben. En hiermede is voor ons de oorlog uit.

5 Mei

Vanmorgen met een oranjestrikje op wezen melken en bij C.J. van Prooien en M. Kamp hing de vlag al uit en toen ik terugkwam vlagde bijna iedereen. De moffen stonden echter nog aan de Schenkeldijk en wij mochten er niet in. De wacht is nu op de Engelschen, want aan het A.G. (ondergrondse front) willen de moffen zich niet overgeven. Door te vroeg feesten zijn er nog een paar slachtoffers gevallen. Het O.G. is op 's-Gravendeel een 100 man sterk en is gewapend met pistolen en houdt de Duitschers in bedwang, hoewel zij ze nog niet hebben kunnen ontwapenen. In Strijen moest de vlag weer van de toren en de sluis op Sas mocht nog niet open en die krenge zijn nog gewapend.

6 Mei - 9 Mei

De sluis op Sas staat open en het water begint te zakken in het inundatiegebied. Duitschland heeft onvoorwaardelijk gecapituleerd en het Ondergrondse front heeft nu het heft in handen. Maandagavond zijn 4 moffenmeiden kaal geschoren en Dinsdag zijn in 's-Gravendeel vele N.S.B.ers gevangen gezet en voormiddags kwamen 4 auto's met Canadeezen kwartier maken en 's avonds arriveerden honderden auto's met Cana-

deezen kwartier maken en 's avonds arriveerden honderden auto's op 's-Gravendeel, die enthousiast door de bevolking ingehaald zijn. Heden op Strijen werden de N.S.B.ers opgehaald en ook kregen de zwarte handelaren een beurt. Maar ik mocht niet op het dorp komen, want het was straf afgezet.

1-25 Mei

En zoo is voor ons de oorlog dan afgelopen. De Engelschen en Canadeezen zijn in grooten getale in West Nederland en hebben de moffen ontwapend. Van nabij heb ik kunnen constateren dat ze ontwapend en gefouilleerd werden. Ze stonden erbij als geslagen schooljongens in hun gescheurde uniformen en het was een erbarmelijk zoodje wat er overbleef van het herrenvolk. Hitler's 1000-jarig rijk is niet meer en het is te hopen dat ze de lust tot wereldheerschappij voorgoed afgeleerd hebben. Erg normaal is de toestand echter nog niet. De ondergrondse deelt de lakens uit en N.S.B.ers en zwarte handelaren worden gehaald en aan het werk gezet. De voedselvoorziening is nog niet voor elkaar en de lust om te arbeiden is bij de werkende stand niet aanwezig. Men zegt zelfs dat er gevaar voor communisme aanwezig is, maar dat zal wel losloopen.

26 Mei

Vandaag zijn wij weer naar het Kooiland teruggekoord en hebben de familie Schelling, waar wij 3 maanden geweest zijn weer verlaten. Wij hebben daar een aangenaam onderdak getroffen en de menschen zijn voor ons heel hartelijk geweest en daar zijn wij hen dankbaar voor. Het is hier in het Kooiland een bende, alles even kaal en nat en heel de boomgaard is dood en wordt thans uitgerooid en in huis is alles nog nat en geen deur kan er toe. Hier en daar lekt het nog, doch wij zijn weer in ons eigen home en kunnen het zelf weer opknappen en gezellig maken. De wei thuis wordt opnieuw ingezaaid en zoo gaan wij weer met nieuwe moed aan de gang.

17 Febr. 1946.

Nog wil ik een episode neerschrijven welk tuig die rotmoffen toch zijn. Een paar dagen na de capitulatie stond er nog een wacht voor de Schenkeldijk en toen wilden er al een hoop geëvacueerde mensen naar hun woningen gaan kijken, maar ze mochten er niet in hoor van die heeren.

En ik die daar toevallig was zeg tegen die mensen, stoor je toch niet aan die Duitschers, ze hebben niets meer in te brengen. En dat hoor me die schildwacht en die komt vlak voor mij staan met het geweer op mijn borst en hij brulde dat wij weg moesten gaan en alle mensen poetsten hem en een riep er nog "als je schiet ben je oorlogsmisdadiger". En ik zeg je heb hier niets meer in te brengen en ik ga niet weg. En die vent al schelden en dan zette hij de grendel van zijn geweer weer open en dan weer dicht. en je kan je niet voorstellen wat een smoel die kerels hebben als je het niet zelf meegemaakt hebt. Na een paar minuten kwam er een officier aan te pas met groote woorden en na een minuut of 5 dropen ze lekker af en ik mocht er niet in, doch ik ging doodgewoon achter het erf bij den timmerman heen en kwam zoo 25 M toch weer aan de Schenkeldijk. En het duurde nog een dag of 3 voor ze daar voorgoed weggingen.

Brief van J. Schouwenburg aan Grietje en Ed Bons.

ca. februari 1946

En als ik nu om me heen kijkt is er al weer een heeleboel opgeknapt.

Deze week is onze eerste kamer behangen en op het erf en boongaard zijn de doode boomen eruit en hebben wij een 30 tal struikvorm vruchtboomen geplant, hoogstam voor den boongaard zullen wij een jaar meer moeten wachten en verder hebben wij ter weerszijden van de stee in totaal 100 Italiaansche populieren gepoot.

Dat zijn die boomen die zoo stijl omhoog gaan, dat is meest voor windscherm, want het kan verschrikkelijk stormen nu alles hier zoo open is. Je kan je niet voorstellen hoe kaal het hier is bijna

zonder boomen en je kan eens zoo ver kijken als vroeger. Alleen de wilgen hebben het overleefd. Verder hebben wij het slootje achter de wel gedempt en ook die pulput, als jullie je dat nog herinneren kan en daar en in den tu staan nu die pyramide boompjes.

Ons bouwland is geploegd en de grond ligt er mooi en gezond bij, en de drainage is not intact wat een groot hapje is. De slooten waren voor een derde dichtgeslipt doch wij zijn al een maand of 4 doende om ze weer in orde te brengen en kunnen met Mei klaar wezen met dat werk. Het weiland heb ik omstreeks 1 Juni 1945 al ingezaaid en toen stonden de greppels nog gedeeltelijk onder water zoodat wij nog 4 meter uit de grip moesten blijven en wij hebben er verleden zomer nog veel van geweid en thans groeit dat jonge gras al weer zoo snel zoodat ik er al 4 pinken (=1-jarige koe) in heb lopen, die uit Friesland aangekocht heb voor Fl 425,00 Stamboekpinken met allen over de 4% vet. (= zij vererven de eigenschap om minimal 4% vet in hun melk te leveren) En als het gras er een beetje af is, zal ik er voor Maart nog wat graszaad bijzaaien, want voor al die 4 M ter weerszijden der greppels die ik een maand later gezaaid heb staan nog te dun. Diegene die niets aan hun weiland gedaan hebben, krogen er allemaal onkruid op en toen dat afgemaaid was is het wel groen geworden doch het is een soort zeer slecht gras dat er groeide, bijna zonder opbrengst. Naast het huis moet thans ook een bloementuintje komen en morgen moeten wij een ligustrum heg om heen poten. En op het bouwland hebben wij verleden jaar nog 7 HA gerst verbouwd. 3HA haver en wikken, 1/2 HA aardappels 1/2 HA mangel 1HA bruine boonen, 1 HA knollen en 2 HA koolzaad voor groenbemesting. De bruine boonen waren nog heel best, aard. en voederbieten een half gewas. De gerst een kleine 1000 Kg per HA en de wikken en koolzaad heb ik ondergeploegd voor groenbemesting en ook nog 2 1/2 HA lucerneklaver waar ik nog een lichte snede van geoogst heb en zoodoer heb ik nog al wat veevoer voor mijn 7 paarden en 3 koeien, die ik thans weer heb. En dat is nog een hapje, want alles is nog heel schaarsch en je kan

zelfs bijna geen stroo koopen voor strooisel. Ik heb thans ruim 8 HA wintertarwe gezaaid en 3 HA koolzaad. De tarwe staat zeer goed en het koolzaad heb ik weer uit moeten ploegen, dat is hier overal mislukt.

Verder wil ik mij geheel toeleggen op geodgkeurd zaai- en pootgoed. En zoo gaan wij vol goeden moed de toekomst weer in.

Er wordt hier in Holland weer hard gekankerd, vooral door de boeren want het arbeidsloon is verdubbeld en menschen zijn er bijna niet te krijgen, maar ik heb mijn koppeltje deze winter een beetje bijelkander gehouden en nu sta ik er voor de zomer goed voor. En er wordt veel opgeknaapt want er liggen steeds 3 tot 4 kranen bij de Moerdijkbruggen en over de voetbrug rijden de auto's alweer al is het nog maar eenrichtingsverkeer, want ze hebben een paar bogen van de spoorbrug op de voetbrug gelegd en ook een paar spanningen van de Waerloo-bridge uit Londen hebben ze hier op gedemonteerd. En verder is er veel opgeknaapt o.a. in Walcheren en in de Wieringermeer. Want er was hier veel meer vernield dan in België en Frankrijk en daar is bijan nog niet hersteld en hier is al heel wat opgeknaapt. En dan heeft de geldsaneering nog al wat stof opgewaaid, doch ik vind die Ministers Schermerhorn en Liefstinck wel een paar flinke lui en als we hier volop centen hadden waar je niets voor kon koopen zooals in Frankrijk dan was dat veel erger. Wel worden wij hier voor door de ambtenaren geregeerd en dat kan de regeering ook niet heelemaal voorkomen, want je hebt voor alles en nog wat vergunning noodig als je wat koopen wilt en wie het meeste met cigarettten gooit krijgt het meeste gedaan.

Het is niet of wij thans dichter bij elkaar wonen dan vroeger nu Gr. en Marie zoo dikwijls schrijven en jullie mag maar blij wezen je in Amerika woont, dat is een groot democratisch land waar nog ruimte is en waar de menschen elkaar een stukje land niet misgunnen zooals hier waar land gebrek is. Gerrit gaat thans op de Landbouw winterschool en hoopt half April examen te doen en dan moet hij van de herfst voor de keur en soldaat worden. Den jongen die ook op

die school gaat een zekere Rassen is Amerikaansch burger, hoewel zijn ouders in Holland wonen. Die gaat van de zomer naar Amerika en van de week vertelde hij Gerrit dat hij een farm kon huren ook in de staat Waschington. Hij wilde dan eerst ook wel eens bij jullie komen kijken. En voor het zoover is zal ik laten vragen of hij eerst ons eens komt bezoeken dan kan hij wat meer vertellen over het Kooiland.

Deze week is Oom Gijs gestorven, die zijn steegje was door een brandbom afgebrand en nu hadden zij dat boeltje overgenomen waar Jan van 't Zelfde op woonde in Noordeloos. Een mooie nieuwe hofstede met 28 HA weiland en thuis heeft hij 14 1/2 HA wei aan J. Kool teruggeven en van zijn spul overgebleven is heeft hij overgedaan aan P. Buitendijk uit de Munnikkensteeg. Het is heden Zondag 3 weken geleden dat wij er gendag wezen zeggen zijn en toen zouden zij Donderdags verhuizen. Tanta Martha was blij doch Oom Gijs zag er wel wat tegen op. En nadat zij er tien dagen gewoond hebben is O. Gijs al gestorven. Hij had het nu aan de nieren. Marie is er Woensdag wezen condoleeren. Ruim 3 uur fietsen van hiet tot Noordeloos en terug waar. Maar zij heeft een Zomersche dag getroffen en is nog aangeweest op Sliedrecht bij Lijntje van Oom G. Zinkweg, die is met zo'n broeder getrouwd, die zichzelf tot een soort Dominee opgewerkt heeft, maar daar zal Marie nog wel eens over schrijven. Oom Gijs zou den anderen dag in de Pietermar begraven worden, dat heeft hij zelf verzocht. En Oom Janus is van de begrafenis een nachtje hier geweest en heeft ook al pensioen. Wij droomen altijd nog als Gerrit nog eens getrouwd en boer is om nog eens een zomer naar Amerika te gaan, maar misschien blijft dat een vrome wensch, die misschien nooit in vervulling gaat. Want zwager J. dan Hartog gaat ook rentenieren, doch kan geen huis krijgen en Nard gaat trouwen, doch door te weinig menschen moet Jan ook al op stee blijven wonen en meer blijven werken. En neef Jan uit Landigje zijn zoon is ook getrouwd en zij wonen in bij een oude timmerman, wiens vrouw gestorven was en die hebben zij nu in. En Jan moet altijd in 't Landigje gaan werken,

want zijn zoon kwam ook 4 man te kort voor de a.s. zomer.
En zoo zie je dat hier ook niet alles van een leien dakje gaat. Maar wij slaan ons er wel door hoor.

Wij zullen deze 3 schriften in zijn geheel oversturen, dan stuur je ze over een jaar maar eens terug, want wij hebben geprobeerd om ze over te schrijven, doch daar kan ik mijn gedachten niet bijhouden. Ook geloof ik wel een heel schrift achter elkaar vol kan schrijven en met overschrijven als ik eerst een zin overkijk en ik moet hem neerschrijven dan doe ik het nog fout ook.

Deze week hebben wij het 2e pakje gehad dat jullie op 11 Dec. afgezonden hebben. Wij waren er heel dankbaar voor, want veel dingen zijn hier nog erg schaarsch, vooral kleeven en wij hebben jullie een abonnement op de Hoeksche Waard gegeven om ook wat te kunnen doen. En daarom moet je er nu mee ophouden hoor, want als wij het nu nog betalen konden dan was het wat anders en van lieverlee zal het een en ander toch ook wel weer loskomen.

Nu Marie wil deze schriften vanavond opsturen en wij hopen jullie ze in goede welstand moogt ontvangen.

J.S.

De schriften zijn inderdaag ontvangen in Kent State of Wash USA op 13 maart 1946.

Zondag 24 Nov 1946.
Anna heeft de schriften overgetypt.
Daarna zijn ze weer teruggezonden.
